

E

Eurasia Economic Union: Emerging Market in the Former Soviet Republic Region

Thantip Pojsupap^{1,*} Rungarun Khasasin² Arjaree Prachuabmoh³

Received: August 1, 2018 Revised: September 4, 2018 Accepted: September 27, 2018

Abstract

Regional integration has become popular after the end of the World War II. Economic integration is not only ever-closer cooperation of states in a political field. In many cases, it also creates opportunities for international trade and investment by removing tariff barriers and increasing the bargaining power. Eurasia Economic Union or EAEU aims to create a free trade zone in the post-soviet area, establish a common system of external tariffs and other barriers to reduce import of foreign competitors and has protected their domestic industries. The member states of EAEU is a new potential market and potentially the gateway of trade between East Europe and Southeast Asia.

Keywords: regional integration, economic integration, Eurasia Economic Union

---

¹ Faculty of Business Administration, Kasembundit University

² Faculty of Business Administration, Thai-Nichi Institute of Technology

³ Faculty of Management Science, Chandrakasem Rajabhat University

* Corresponding author. E-mail: thantip.poj@kbu.ac.th

ส

สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย: ตลาดการค้าใหม่ในภูมิภาค สหภาพโซเวียตเก่า

ธารทิพย์ พจนัสสุภาพ^{1*} รุ่งอรุณ กระแสร์สินธุ์² อาจารย์ย์ ประจวบเหมาะ³

วันรับบทความ: August 1, 2018 วันแก้ไขบทความ: September 4, 2018 วันตอบรับบทความ: September 27, 2018

บทคัดย่อ

การรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคได้รับความนิยมในช่วงหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมิใช่เป็นเพียงความร่วมมืออย่างใกล้ชิดทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างโอกาสการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ ด้วยการขจัดอุปสรรคทางการค้าและการสร้างอำนาจการต่อรอง สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย เป็นความพยายามในการสร้างเขตการค้าเสรีของกลุ่มสหภาพโซเวียตเก่า มุ่งสร้างระบบจัดเก็บภาษีประเทศนอกกลุ่ม และอุปสรรคทางการค้าอื่น ๆ เพื่อลดการนำเข้าจากต่างประเทศและเพื่อปกป้องผู้ผลิตภายในประเทศตนเอง กลุ่มประเทศยูเรเชียเป็นตลาดใหม่ที่มีศักยภาพ อีกทั้งยังเป็นประตูเชื่อมความร่วมมือทางการค้าระหว่างยุโรป ตะวันตกและฝั่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คำสำคัญ: การรวมกลุ่มในระดับภูมิภาค การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

² คณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น

³ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

* Corresponding author. E-mail: thantip.poj@kbu.ac.th

บทนำ

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและการสร้างความร่วมมือในระดับภูมิภาคนั้น เป็นเครื่องมือเชิงนโยบายที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกภูมิภาคทั่วโลก ความสามารถในการรวมกลุ่มเครือข่ายกับประเทศเพื่อนบ้านย่อมส่งผลให้การค้าระหว่างประเทศเป็นไปอย่างรวดเร็ว ส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางการค้าและการลงทุน ส่งผลดีต่อการจ้างงาน และยกระดับความเป็นอยู่ในประเทศของตน รวมไปถึงการพัฒนาทางเทคโนโลยีและการศึกษาระหว่างกัน กลุ่มความร่วมมือที่มีความแข็งแกร่ง ย่อมสร้างอำนาจในการต่อรองทางการค้า และสร้างอุปสรรคต่อการเข้ามาแข่งขันจากประเทศนอกกลุ่ม อันจะนำมาซึ่งความสามารถในการแข่งขันที่ยั่งยืนของประเทศ รวมทั้งโอกาสทางเศรษฐกิจในเวทีการค้าโลก (ทศสุรีย์ เปรมศรีรัตน์, 2558)

การรวมกลุ่มระดับภูมิภาคของยูเรเชีย นับว่าเป็นความพยายามในการสร้างองค์การทางการเมืองและการรักษาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มสหภาพโซเวียตเก่า (Post-Soviet States) แรงจูงใจในการนำเสนอบทความนี้สืบเนื่องจาก ยูเรเชียเป็นภูมิภาคหนึ่งในโลกที่มีขนาดใหญ่และมีความมั่งคั่งด้านพลังงาน ประโยชน์จากการศึกษาเกี่ยวกับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในยูเรเชีย จะทำให้เข้าใจถึงผลกระทบด้านบวกและด้านลบต่อการค้าข้ามพรมแดน อีกทั้งในอดีตการนำเสนอผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคนี้ส่วนมากถูกเผยแพร่สู่สาธารณะในภาษารัสเซีย ในระยะต่อมาพบว่า มีหนังสือ งานเขียน บทความวิชาการต่าง ๆ ที่เผยแพร่ออกจากยุโรป ตะวันตกมากขึ้น ดังนั้น การศึกษาเรื่องราวดังกล่าวจึงมีส่วนช่วยเติมเต็มช่องว่างทางความรู้

การทบทวนวรรณกรรม

การนำเสนอเนื้อหาในบทความนี้ อาศัยวิธีการศึกษาผ่านการทบทวนวรรณกรรมจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ อาจมีข้อจำกัดในระยะเวลาการเผยแพร่ข้อมูล ดังนั้น เพื่อฉายภาพให้เห็นทั้งอดีตและอนาคตของกลุ่มสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (EAEU) ผู้เขียนจะแบ่งเนื้อหาเป็น 7 ส่วน ประกอบด้วย มุมมองในเชิงประวัติศาสตร์ และความเป็นมาของภูมิภาคยูเรเชีย มุมมองเชิงเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม EAEU และกลุ่มสหภาพยุโรป ผลกระทบ การพัฒนาโลกทางการเงิน ศักยภาพ รวมถึงระดับเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกในกลุ่ม EAEU และความพยายามในการขยายเครือข่ายความร่วมมือทางการค้า ด้วยเนื้อหาที่กว้างจึงต้องอาศัยการทบทวนวรรณกรรมจากแหล่งอ้างอิงที่หลากหลาย โดยกลุ่มแรก จะมุ่งศึกษาจากบทความวิชาการ วิทยานิพนธ์ งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของกระบวนการรวมกลุ่มภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต มุมมองเชิงเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม EAEU และกลุ่มสหภาพยุโรป และการขยายเครือข่ายความร่วมมือในอนาคตของกลุ่ม EAEU เช่น ผลงานของ Amiti (2016) Deceuninck (2016) Dragneva และ Wolczuk (2015) Fabbrini (2009) Hancock และ Libman (2014) Kazanstsev (2008) Metcalf (1998) Mostafa (2016) Obydenkova (2011) Qoraboyev (2010) Yuan (2010) กลุ่มที่สอง จะมุ่งศึกษาเพื่ออธิบายถึงความพยายามในการพัฒนาโลกทางการเงินของกลุ่ม EAEU และศักยภาพของกลุ่ม EAEU โดยอาศัยข้อมูลเอกสารเผยแพร่จากสถาบันสำคัญในโครงสร้างความร่วมมือของยูเรเชีย ได้แก่ ธนาคารเพื่อการพัฒนายูเรเชีย คณะกรรมาธิการความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคยูเรเชีย กองทุนเพื่อการพัฒนาและเสถียรภาพแห่งยูเรเชีย กลุ่มที่สาม

จะมุ่งศึกษาความมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก โดยเลือกศึกษาจากรายงานขององค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สถาบันด้านการวิจัยและการศึกษา (Heritage Foundation) และองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International)

มุมมองในเชิงประวัติศาสตร์และความเป็นมาของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของยูเรเชีย

นับตั้งแต่การล่มสลายของสหภาพโซเวียต เมื่อปี พ.ศ. 2534 ก่อให้เกิดประเทศรัฐเอกราชใหม่ 15 ประเทศ บางประเทศก่อตัวขึ้นเป็นภูมิภาครอบรัสเซีย ในขณะที่บางประเทศที่แยกตัวออกมาได้เข้าร่วมกับยุโรปจากการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ พบว่า ชื่อที่ใช้เรียกภูมิภาคนี้มีความหลากหลาย ด้วยเพราะภูมิภาคยูเรเชียครั้งหนึ่งเคยเป็นรัฐเดี่ยว (Single State) อยู่ภายใต้การบริหารของรัฐบาลกลางเพียงรัฐบาลเดียวที่รู้จักกันในชื่อสหภาพสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียต (USSR) ซึ่งภายหลังได้กลายเป็นรัฐเอกราช ผลแห่งสงครามโลกครั้งที่ 2 ก่อให้เกิดสองขั้วอำนาจของโลกใหม่ คือ สหรัฐอเมริกาในบทบาทประเทศผู้นำชัยชนะในระบบทุนนิยม และสหภาพโซเวียตมีบทบาทเป็นผู้นำระบบคอมมิวนิสต์ที่แผ่ขยายอิทธิพลเข้าไปในยุโรปตะวันออก เพื่อสร้างเอกภาพในกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ (Metcalf, 1998) ต่อมาในปี พ.ศ. 2534 ผู้นำของรัสเซีย เบลารุส และยูเครน ได้ร่วมลงนามจัดตั้งเครือรัฐเอกราช (Commonwealth of Independent States: CIS) ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อการรวมตัวทางเศรษฐกิจและการเมืองอย่างลึกซึ้ง โดยไม่ใช่แนวทางลัทธิคอมมิวนิสต์ มีสมาชิกเริ่มแรกเพียง 11 ประเทศ ประกอบด้วย อาเซอร์ไบจาน อาร์เมเนีย เบลารุส คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน มอลโดวา รัสเซีย ทาจิกิสถาน เติร์กเมนิสถาน อุซเบกิสถาน และยูเครน ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2536 จอร์เจีย ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก CIS ประเทศที่ 12 ดังนั้น การใช้ชื่อเรียกในงานวิชาการในอดีต ช่วงก่อนการล่มสลายของสหภาพโซเวียต จะนิยมเรียกกันว่า โซเวียต ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนระดับภูมิภาค ในระยะต่อมาหลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต พบว่า ยังคงนิยมใช้ชื่อเดิมอยู่ในขณะที่บางประเทศที่แยกตัวออกมาหันไปรวมกลุ่มกับสหภาพยุโรปก็ตาม ในขณะเดียวกันการใช้ชื่อ เครือรัฐเอกราช ก็ไม่ใช่คำที่ถูกต้องทั้งหมด จึงมีข้อโต้แย้งจากนักวิชาการด้านภาษาว่า การเรียกชื่อภูมิภาคอื่น ๆ ทั่วโลกส่วนใหญ่นั้นมัก มีความหมายเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ดังนั้นในเชิงภูมิศาสตร์ของภูมิภาคนี้จึงเป็นการรวมทวีปยุโรปกับทวีปเอเชียเข้าไว้ด้วยกัน ความนิยมในการใช้ชื่อเรียกว่า ยูเรเชีย จึงปรากฏให้เห็นมากขึ้นในวารสารทางวิชาการ ทั้งเชิงภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และวารสารเชิงเอเชียศึกษา (Hancock & Libman, 2014)

การรวมกลุ่มในระดับภูมิภาค (Regional Integration) จะหมายถึง การรวมกลุ่มประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ ในภูมิภาคเดียวกัน แต่การรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคของยูเรเชียจะมีความแตกต่างไปจากการรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคอื่น ด้วยเพราะแต่ละประเทศต่างเคยเป็นรัฐเดี่ยวอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนจากรัฐบาลกลาง โดยมีรัสเซียเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงระหว่างรัฐ ประเทศเหล่านี้มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นทั้งด้านภาษาระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง และความเชื่อมโยงด้านโครงสร้างพื้นฐานพลังงาน ระบบราง และเส้นทางหลักระหว่างกัน จึงย่อมประสานความร่วมมือกันในระดับภูมิภาคได้อย่างแข็งแกร่ง (Qoraboyev, 2010)

การพัฒนาในระดับความร่วมมือระหว่างรัฐเพื่อมุ่งขจัดอุปสรรคทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศยูเรเชีย สอดคล้องกับการอธิบายตามทฤษฎีของ Balassa ซึ่งถูกนำเสนอไว้ในหนังสือ The Theory of Economic Integration เมื่อปี ค.ศ. 1961 ประเทศสมาชิกของกลุ่มสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ประกอบด้วย รัสเซีย คาซัคสถาน และเบลารุส อาร์เมเนีย และคีร์กีซสถาน การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของยูเรเชียนั้นเริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2537 ประธานาธิบดีคาซัคสถานเป็นผู้เสนอให้จัดตั้งสหภาพยูเรเชีย เพื่อบูรณาการความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ประเทศสมาชิกผู้ก่อตั้งคือ รัสเซีย คาซัคสถาน และเบลารุส ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 คีร์กีซสถาน ได้เข้าร่วมลงนามในสนธิสัญญาการบูรณาการความร่วมมือที่แน่นแฟ้นในการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจ แสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่ม ปี พ.ศ. 2543 ทาจิกิสถานได้แสดงความสนใจเข้าร่วมเจรจาและมีแผนจะเข้าร่วมเป็นสมาชิก เพื่อก้าวไปสู่เป้าหมายการประสานกระบวนการลดอุปสรรคทางการค้า (Kazanstsev, 2008) ภายใต้วิกฤติเศรษฐกิจโลกกดดันให้ประเทศต่าง ๆ แสวงหาความร่วมมือรูปแบบใหม่เพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ โดยให้ความสำคัญกับการประสานนโยบายทางเศรษฐกิจร่วมกัน จึงส่งผลให้เกิดการเร่งการเปิดตัวของสหภาพศุลกากรยูเรเชีย (Eurasian Customs Union) โดยสหภาพศุลกากรได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2553 หลังจากนั้นไม่นานประเทศสมาชิกได้ร่วมลงนามความร่วมมือเขตเศรษฐกิจเดี่ยว (Single Economic Space) มุ่งขจัดอุปสรรคต่อการเปิดเสรีทางการค้า การเคลื่อนย้ายแรงงานและเงินทุนเสรีระหว่างประเทศสมาชิก และส่งเสริมการค้าที่เป็นธรรม ต่อมาอาร์เมเนีย ได้แสดงเจตนารมณ์เข้าร่วมสหภาพศุลกากรและเขตเศรษฐกิจเดี่ยว และในปี พ.ศ. 2556 อาร์เมเนียได้เข้ามามีส่วนร่วมกับเบลารุส คาซัคสถาน และรัสเซีย ในการจัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Union) หรือ EAEU เพื่อให้บรรลุการกำหนดสนธิสัญญาระหว่างประเทศในช่วงเวลานั้นมีการจัดการเจรจาร่วมกันถึง 5 รอบ โดยมีผู้เชี่ยวชาญจากประเทศสมาชิกและคณะกรรมการเศรษฐกิจยูเรเชียกว่า 700 คนเข้าร่วมประชุม ต่อมาในปี พ.ศ. 2557 อาร์เมเนียและคีร์กีซสถาน ได้ลงนามเข้าร่วมเป็นสมาชิก EAEU ลำดับที่ 4 และ 5 โดยสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีผลเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2558 (Eurasian Economic Commission [EEC], 2016)

มุมมองเชิงเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม EAEU และกลุ่มสหภาพยุโรป

เพื่ออธิบายประเด็นในมุมมองเชิงเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่มีบทบาทและมีย่านาจอในเชิงการค้าระหว่างประเทศ อย่างเช่นกลุ่มสหภาพยุโรป แม้ว่ากลุ่ม EAEU และกลุ่มสหภาพยุโรป จะมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในด้านขนาดศักยภาพ และจำนวนประเทศสมาชิก แต่จากการศึกษายังพบประเด็นเชิงเปรียบเทียบที่น่าสนใจดังนี้

1) การกิจการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิก

สำหรับกลุ่มสหภาพยุโรปเกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยุติปัญหาข้อพิพาททางการทหารในอนาคตระหว่างประเทศมหาอำนาจอย่างฝรั่งเศสและเยอรมนี ในด้านกลุ่ม EAEU นั้นก่อตั้งขึ้นเพื่อเป้าหมายการบูรณาการทางเศรษฐกิจ

2) ระดับความเป็นสถาบัน

โครงสร้างเชิงสถาบันในกลุ่มสหภาพยุโรป ประกอบด้วย คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป คณะกรรมาธิการยุโรป ธนาคารกลางยุโรป ศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรป ส่วนโครงสร้างเชิงสถาบันในกลุ่ม EAEU ประกอบด้วย คณะมนตรีความร่วมมือสหภาพยูเรเชีย คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจยูเรเชีย ธนาคารเพื่อการพัฒนายูเรเชีย กองทุนเพื่อการพัฒนาและเสถียรภาพแห่งยูเรเชีย ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า ทั้งสองกลุ่มมีลักษณะกรอบโครงสร้างเชิงสถาบันที่ซับซ้อนเช่นกัน

3) ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเศรษฐกิจกับประชาคมระหว่างประเทศ

จากการศึกษาจะพบว่า กลุ่ม EAEU ไม่มีสถานะเป็นผู้สังเกตการณ์ในองค์การสหประชาชาติและไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกในองค์การการค้าโลก ในขณะที่กลุ่มสหภาพยุโรป มีสถานะเป็นผู้สังเกตการณ์ถาวรในองค์การสหประชาชาติ และยังเป็นสมาชิกเต็มรูปแบบในองค์การการค้าโลกอีกด้วย

4) จังหวะและความรวดเร็วในการพัฒนาความร่วมมือในภูมิภาค

เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับช่วงเวลาในการพัฒนาความร่วมมือของกลุ่ม EAEU จะเห็นได้ว่า กลุ่มมีความรวดเร็ว จังหวะในการเติบโตค่อนข้างสั้น กล่าวคือ กลุ่ม EAEU บรรลุความสำเร็จในการพัฒนาจากสหภาพศุลกากรไปเป็นสหภาพทางเศรษฐกิจ ใช้เวลาเพียง 5 ปี ในขณะที่กลุ่มสหภาพยุโรป ใช้เวลายาวนานกว่า 30 ปี เพื่อพัฒนาสู่ความร่วมมือในระดับสหภาพทางเศรษฐกิจ

บางประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น สอดคล้องกับ Dragneva และ Wolczuk (2015) ที่ได้อธิบายว่า กลุ่ม EAEU และกลุ่มสหภาพยุโรป มีความคล้ายคลึงกันในด้านการมอบอำนาจการตัดสินใจร่วมกันภายใต้คณะผู้แทนระดับสูง มีความพยายามสร้างกระบวนการตัดสินใจที่มีความเป็นเอกฉันท์ มีกฎหมายที่เป็นอิสระ และมีกรอบการทำงานของตุลาการในการระงับข้อพิพาทกับบุคคลที่สามในฐานะผู้ผลิตและนักลงทุน

ผลกระทบที่เกิดกับประเทศสมาชิกกลุ่ม EAEU

1) การยกเลิกอาณาเขตศุลกากรภายในกลุ่ม

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังจากการลงนามความร่วมมือประเทศสมาชิกเพื่อจัดตั้งสหภาพศุลกากร ส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคมและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน สหภาพศุลกากรของรัสเซีย เบลารุส และคาซัคสถาน จึงเป็นความพยายามเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อถ่วงดุลความร่วมมือของกลุ่มหุ้นส่วนซีกโลกตะวันตกอย่างสหภาพยุโรป การยกเลิกภาษีศุลกากรระหว่างประเทศสมาชิกเป็นขั้นตอนแรกในการลดข้อจำกัดเพื่อการค้าเสรี มาตรการนี้มีส่วนช่วยอำนวยความสะดวกทางการค้าระหว่างประเทศคู่ค้า (Trade Facilitation) โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดวิกฤติทางการเงินและเศรษฐกิจ ภายหลังการจัดตั้งสหภาพศุลกากร ก่อให้เกิดความสะดวกทางการค้ามากขึ้น ดังจะเห็นได้จากต้นทุนการนำเข้าของเบลารุสลดต่ำลง (Aslund, 2013) กลุ่มยูเรเชียถือว่าเป็นผู้ส่งออกสินค้าสำคัญ ได้แก่ สินค้ากลุ่มพลังงาน แก๊สธรรมชาติและ

น้ำมัน รวมถึงเครื่องจักร ยานยนต์ เคมีภัณฑ์และผลิตภัณฑ์โลหะ ปริมาณการค้าของรัสเซียมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในขณะที่การค้าของประเทศขนาดเล็กอย่าง เบลารุส และคาซัคสถานไม่ได้ขยายตัวมากนัก แต่ก็ยังแสดงให้เห็นแนวโน้มเชิงบวกภายใต้การเป็นสหภาพศุลกากรแบบไตรภาคี

แม้ว่าการยกเลิกอาณาเขตศุลกากรภายในกลุ่มประเทศสมาชิก จะมีส่วนช่วยสนับสนุนให้เกิดความสะดวกทางการค้าภายในกลุ่มมากขึ้น แต่การใช้มาตรการอัตราภาษีศุลกากรอัตราเดียวกันเมื่อนำเข้าสินค้าจากประเทศนอกกลุ่มนั้น มีผลกระทบต่อการแข่งขันในการนำเข้าสินค้าบางกลุ่มจากประเทศนอกสมาชิกเช่นกัน การนำเข้าสินค้าในอุตสาหกรรมแปรรูปเครื่องนุ่งห่มของคีร์กีซสถานกว่าครึ่งหนึ่งของทั้งหมดนำเข้ามาจากประเทศจีน ดังนั้นการเพิ่มขึ้นของภาษีนำเข้าจากประเทศนอกกลุ่ม อาจนำไปสู่การลดลงของความสามารถในการแข่งขันในกลุ่มผู้ส่งออกสินค้าเครื่องแต่งกายของคีร์กีซสถานได้ (Schenkkan, 2015) ในขณะที่คาซัคสถานได้รับผลกระทบจากการกำหนดนโยบายการค้าและอัตราภาษีศุลกากรต่อประเทศนอกกลุ่มในลักษณะเดียวกัน การเข้าร่วมกลุ่ม EAEU ทำให้ต้นทุนการดำเนินงานเพิ่มขึ้น เป็นอุปสรรคต่อการส่งออกเนื้อและผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ของคาซัคสถาน ทำให้คาซัคสถานขาดดุลทางการค้า

2) อุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ภาษี

กลุ่มสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย มีความพยายามกำจัดอุปสรรคที่มีใช้ภาษีอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้งในสินค้าและบริการ จากการศึกษาของ Vinokurov และคณะ (2015) พบว่า ผู้ประกอบการจากเบลารุส คาซัคสถาน และรัสเซีย ยังคงต้องเผชิญอุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ภาษีคิดเป็นร้อยละ 15-30 ของมูลค่าการส่งออก อุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ภาษี สามารถจำแนกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ อุปสรรคที่มีใช้ภาษีก่อนแรก ประกอบด้วย มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช อุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้าระหว่างประเทศ การกำหนดโควตา การห้ามค้า และมาตรการควบคุมเชิงปริมาณ ส่วนกลุ่มที่สอง ประกอบด้วย มาตรการควบคุมราคา และมาตรการที่มีผลต่อการแข่งขัน เช่น การมีฐานะผู้นำเข้าพิเศษ ข้อจำกัดด้านการตลาด และการให้เงินอุดหนุน สำหรับอุปสรรคที่มีใช้ภาษีก่อนที่สองนั้น จะมีผลกระทบต่อการค้ามากที่สุด มักถูกเปรียบเทียบว่าเป็นเหมือนเม็ดทรายในล้อที่มีส่วนทำให้ล้อสะดุดหยุดลง จึงจำเป็นต้องกำจัดให้ได้อย่างสมบูรณ์ และจากการศึกษา ยังพบว่าการลดลงของอุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ภาษีของกลุ่มสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียนั้นส่งผลดีต่อคาซัคสถานและเบลารุสมากกว่ารัสเซีย กล่าวคือ ช่วยให้ Real GDP ของคาซัคสถานเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.7 และเบลารุสเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.8 ในขณะที่ Real GDP ของรัสเซียเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 0.2 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรัสเซียมีเศรษฐกิจขนาดใหญ่และมีการพึ่งพาการค้าภายในกลุ่มน้อยกว่าที่ทำการค้ากับประเทศส่วนที่เหลือของโลก (Vinokurov, 2017)

3) บทบาทของรัสเซียที่มีต่อประเทศสมาชิก

บทบาทของรัสเซียที่มีต่อสมาชิกในกลุ่ม EAEU มีหลายประเด็น เช่น การให้เงินอุดหนุน การลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ การป้องกันทางการทหาร และการเคลื่อนย้ายแรงงาน เป็นต้น สำหรับเบลารุส การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศนั้นขึ้นอยู่กับ การนำเข้าน้ำมันและแก๊สธรรมชาติจากรัสเซียได้ในราคาถูก

และส่งออกผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไปยังตลาดในแถบตะวันตก ซึ่งสิ่งนี้เป็นผลมาจากการที่รัสเซียให้เงินอุดหนุนแก่เบลารุส ดังนั้น เบลารุสต้องให้ความสำคัญทางการค้ากับรัสเซียเพื่อรักษาเงินอุดหนุนด้านพลังงาน ในขณะที่คีร์กีซสถานนั้น พึ่งพาเงินโอนกลับของแรงงาน (Remittances) ที่ข้ามเข้าไปทำงานในรัสเซีย คิดเป็นร้อยละ 30 ของ GDP ประเทศ นอกจากนี้ คีร์กีซสถานยังได้รับการสนับสนุนทางการเงินและการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศจากรัสเซีย สำหรับอาร์เมเนีย ยังต้องพึ่งพาเงินโอนกลับของแรงงานที่ข้ามเข้าไปทำงานในรัสเซียเช่นเดียวกับคีร์กีซสถาน การเข้าร่วมกลุ่มยูเรเชีย ทำให้อาร์เมเนียต้องเสียโอกาสในการได้รับเงินลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ และการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากสหภาพยุโรป ด้วยเพราะต้องปฏิเสธการเจรจาเขตการค้าเสรีที่จัดตั้งขึ้นระหว่างสหภาพยุโรป จอร์เจีย มอลโดวา และยูเครน หรือที่เรียกว่า Deep and Comprehensive Free Trade Agreement (DCFTA) ในขณะที่เดียวกับรัสเซียก็กดดันให้จอร์เจีย มอลโดวา และยูเครน เข้าร่วมเจรจากับกลุ่ม EAEU แทนการเข้าร่วมเจรจากับสหภาพยุโรป อีกเหตุผลหนึ่งที่อาร์เมเนียเข้าร่วมกลุ่ม EAEU เพราะยังคงต้องการให้รัสเซียสนับสนุนด้านการป้องกันทางการทหาร จากปัญหาการรุกรานของกลุ่มที่มีปัญหาพิพาทกับประเทศของตน สำหรับคาซัคสถาน แม้ว่าจะไม่ได้รับเงินอุดหนุนด้านพลังงานจากรัสเซียเพื่อแลกกับการมีส่วนร่วมในสหภาพเศรษฐกิจ แต่ผลประโยชน์ที่คาซัคสถานได้รับจากรัสเซีย ยังมีให้เห็นจากการได้รับการช่วยเหลือ ทั้งในด้านการเมืองภายในประเทศ การป้องกันประเทศ ความปลอดภัยตามแนวชายแดน การศึกษา และการสาธารณสุข (Tarr, 2016)

กลไกทางการเงินของกลุ่ม EAEU

กลไกทางการเงินของกลุ่ม EAEU อยู่ภายใต้กรอบการดำเนินงานของธนาคารเพื่อการพัฒนายูเรเชีย และกองทุนเพื่อการพัฒนาและเสถียรภาพยูเรเชีย กล่าวคือ

1) ธนาคารเพื่อการพัฒนายูเรเชีย

เป็นองค์การการเงินระหว่างประเทศที่จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกรองรับการขยายความสัมพันธ์ทางการค้าและเศรษฐกิจระหว่างกันในกลุ่มของยูเรเชีย แนวคิดในก่อตั้งองค์การนี้ถูกเสนอโดยรัสเซีย และคาซัคสถาน ซึ่งทั้ง 2 ประเทศได้ลงนามในข้อตกลงเมื่อปี พ.ศ. 2549 หลังจากนั้นไม่นานในปี พ.ศ. 2552 อาร์เมเนีย และทาจิกิสถานได้เข้าเป็นสมาชิกของธนาคารเพื่อการพัฒนายูเรเชีย ในขณะที่เบลารุสและคีร์กีซสถาน ได้กลายเป็นสมาชิกผู้มีอำนาจเต็ม ในปี พ.ศ. 2553 และ 2554 ตามลำดับ ธนาคารเพื่อการพัฒนายูเรเชียประสบความสำเร็จอย่างมาก และได้รับการยอมรับว่าเป็นสถาบันทางการเงินระหว่างประเทศที่มีความเชี่ยวชาญในการรวมกลุ่มเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค และมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินโครงการลงทุนเพื่อส่งเสริมพัฒนาทางเศรษฐกิจ ความร่วมมือด้านการวิจัย การลงทุนในภูมิภาค และบรรเทาผลกระทบจากวิกฤติการณ์ทางการเงินและเศรษฐกิจโลก (Eurasian Development Bank [EDB], 2017)

2) กองทุนเพื่อการพัฒนาและเสถียรภาพแห่งยูเรเชีย

เป็นสถาบันการเงินระหว่างประเทศที่จัดตั้งขึ้นโดยมีเป้าหมายให้ความช่วยเหลือรัฐสมาชิกจากผล

กระทบวิกฤติการณ์การเงินโลก เพื่อให้เกิดความมั่นใจในเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มยูเรเชีย อาจเรียกได้ว่าเป็น กองทุนการเงินของภูมิภาคนี้ (Regional IMF) การให้ความช่วยเหลือมีทั้งในรูปแบบการให้เครดิตทางการเงิน การให้เงินอุดหนุนแก่โครงการของรัฐบาล การให้เงินกู้ยืมเพื่อการลงทุน รวมถึงการให้กู้ยืมเงินพิเศษเพื่อโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน แหล่งที่มาของเงินทุนมาจากการบริจาคของประเทศสมาชิกประกอบด้วย อาร์เมเนีย คีร์กีซสถาน และทาจิกิสถาน ประเทศละ 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เบลารุส จำนวน 10 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คาซัคสถาน จำนวน 1 พันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ และรัสเซีย จำนวน 7.5 พันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ (Eurasian Fund for Stabilization and Development [EFSD], 2017)

ศักยภาพของกลุ่ม EAEU

กลุ่ม EAEU มีจำนวนประชากรรวมกันกว่า 182.7 ล้านคน ขนาดพื้นที่รวมทั้งหมดมากกว่า 20 ล้านตารางกิโลเมตร จุดเด่นที่สำคัญ คือ มีผลิตภัณฑ์มวลรวมเท่ากับ 1587.1 พันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ ปริมาณการค้าระหว่างประเทศกับประเทศนอกกลุ่ม อยู่ที่ 579.4 พันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ ปริมาณการค้าระหว่างประเทศสมาชิก อยู่ที่ 45.7 พันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ มูลค่าผลผลิตทางอุตสาหกรรม อยู่ที่ 945.5 พันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ ความสำคัญของประเทศสมาชิกจะเห็นได้ว่าประเทศรัสเซียมีความโดดเด่นมากที่สุด มีผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงถึงร้อยละ 87 มีจำนวนประชากรมากถึงร้อยละ 80 ของกลุ่ม EAEU และรัสเซียเป็นประเทศที่มีปริมาณเงินทุนไหลเข้า และมีมาตรฐานการครองชีพสูงกว่าประเทศอื่น ๆ

จากข้อมูลเมื่อปี ค.ศ. 2016 เมื่อพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมกลุ่ม EAEU เทียบกับประเทศสำคัญ ๆ พบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมของกลุ่ม EAEU มีขนาดน้อยกว่าสหรัฐอเมริกาและจีน แต่มีขนาดผลิตภัณฑ์มวลรวมใกล้เคียงกับแคนาดา และเกาหลีใต้ จึงอาจกล่าวได้ว่า ขนาดเศรษฐกิจของกลุ่ม EAEU อยู่ในระดับขนาดกลางเมื่อเทียบกับขนาดเศรษฐกิจโลก เมื่อพิจารณาปริมาณการค้าระหว่างประเทศในกลุ่ม EAEU เทียบกับประเทศสำคัญ ๆ พบว่า กลุ่ม EAEU มีสัดส่วนการค้าโลกประมาณร้อยละ 1.8 ซึ่งน้อยกว่าปริมาณการค้าระหว่างประเทศของจีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น แต่กลุ่ม EAEU เป็นกลุ่มที่มีนัยสำคัญอย่างมากในการค้าด้านพลังงานของโลก โดยมีส่วนแบ่งตลาดโลกในอุตสาหกรรมแก๊สธรรมชาติร้อยละ 16.6 และน้ำมันดิบร้อยละ 14.2 แม้ว่ากลุ่ม EAEU จะมีบทบาทในการค้าระหว่างประเทศไม่มากนัก แต่กลับมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ค้าด้านพลังงานของโลก (EEC, 2016)

กลุ่มประเทศสมาชิกของ EAEU มีรายได้ประชาชาติต่อหัวอยู่ในกลุ่ม Lower Middle Income ได้แก่ อาร์เมเนีย และคีร์กีซสถาน ในขณะที่รัสเซีย เบลารุส และคาซัคสถาน จัดอยู่ในกลุ่มประเทศ Upper Middle Income ข้อมูลจำนวนประชากร (Population) รายได้ประชาชาติต่อหัว (GNI per Capita) ปริมาณเงินทุนไหลเข้า (FDI Inflow) และอันดับความยากง่ายในการประกอบธุรกิจ (Ease of Doing Business Rankings) ของประเทศในกลุ่ม EAEU แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวเลขทางเศรษฐกิจที่น่าสนใจสำหรับการลงทุนในกลุ่มประเทศ EAEU

ประเทศ	จำนวนประชากร (ล้านคน)	รายได้ประชาชาติต่อหัว (ดอลลาร์สหรัฐ)	ปริมาณเงินทุนไหลเข้า (ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ)	อันดับความยากง่ายในการประกอบธุรกิจ	
				ปี 2016	ปี 2017
อาร์เมเนีย	3.3	3,880	246	43	38
คีร์กีซสถาน	5.9	1,170	94	73	75
เบลารุส	9.5	6,460	1,276	50	37
คาซัคสถาน	17.5	11,580	4,634	51	35
รัสเซีย	144.1	11,400	25,284	36	40

ที่มา: United Nations Conference on Trade and Development [UNCTAD], 2018; World Bank, 2017

ระดับเสรีภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่ม EAEU

รายงานดัชนีเสรีภาพทางเศรษฐกิจ หรือ Index of Economic Freedom โดยสถาบันด้านการวิจัยและการศึกษาของสหรัฐอเมริกา ได้ทำการสำรวจข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ค่าดัชนีต่าง ๆ ที่บ่งชี้ความมีเสรีภาพทางเศรษฐกิจ จากนิยามเสรีภาพทางเศรษฐกิจ คือ สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในการควบคุม หรือเป็นเจ้าของสินทรัพย์ หรือแรงงานของตนเองได้อย่างเสรี โดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐ และประชาชนมีสิทธิ์ที่จะทำงานผลิต ลงทุน หรือบริโภคได้ตามความพึงพอใจ และเปิดให้มีการเคลื่อนย้ายปัจจัยได้อย่างเสรี ดังนั้น ประเทศควรมีการแทรกแซงของรัฐในกิจกรรมทางเศรษฐกิจน้อยที่สุด จึงจะเป็นประเทศที่มีเสรีภาพทางเศรษฐกิจมากที่สุดในปี ค.ศ. 2017 มีประเทศทั่วโลกในการจัดอันดับทั้งสิ้น 186 ประเทศ โดยจำแนกมิติการวัดเสรีภาพทางเศรษฐกิจได้ 4 มิติ ประกอบด้วย หลักนิติธรรม ขนาดของรัฐบาล ประสิทธิภาพในการควบคุม และการเปิดกว้างของตลาด ซึ่งมีตัวชี้วัดรวม 12 รายการ ประกอบด้วยกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ประสิทธิภาพของตุลาการ ความสุจริตของภาครัฐ ภาวะภาษี การใช้จ่ายของภาครัฐ เสถียรภาพทางการคลัง เสรีภาพทางธุรกิจ เสรีภาพด้านแรงงาน เสรีภาพทางการเงิน เสรีภาพทางการค้า เสรีภาพทางการลงทุน และเสรีภาพด้านตลาดเงิน (Miller และ Kim, 2017) จากการศึกษา พบว่า ประเทศสมาชิกกลุ่ม EAEU มีแนวโน้มการพัฒนาประเทศในทางที่ดีขึ้น โดยอาร์เมเนีย ถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่ค่อนข้างมีเสรีภาพทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ โดยมีคะแนนเท่ากับ 70.3 จัดอยู่ในลำดับที่ 33 ของโลก ในขณะที่คาซัคสถาน และคีร์กีซสถาน มีคะแนนอยู่ในลำดับที่ 42 และ 89 ตามลำดับ ถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่มีเสรีภาพทางเศรษฐกิจในระดับปานกลาง สำหรับเบลารุส และรัสเซีย มีคะแนนอยู่ในลำดับที่ 104 และ 114 ซึ่งอยู่ในกลุ่มที่ค่อนข้างไม่มีเสรีภาพทางเศรษฐกิจ ผลการจัดอันดับเสรีภาพทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกกลุ่ม EAEU ในปี ค.ศ. 2017 ทั้ง 4 มิติแสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการจัดอันดับเสรีภาพทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกกลุ่ม EAEU ในปี ค.ศ. 2017

	อาร์เมเนีย	คาซัคสถาน	คีร์กีซสถาน	เบลารุส	รัสเซีย
อันดับโลก	33	42	89	104	114
คะแนนรวม	70.3	69.0	61.1	58.6	57.1
คะแนนตัวชี้วัดทั้ง 12 รายการ					
มิติที่ 1 หลักนิติธรรม					
- กรรมาธิการในทรัพย์สิน	55.5	56.1	50.9	50.9	47.6
- ประสิทธิภาพของตุลาการ	42.5	56.5	17.2	56.3	44.5
- ความสุจริตของภาครัฐ	43.4	38.0	30.3	37.6	38.2
มิติที่ 2 ขนาดของรัฐบาล					
- ภาระภาษี	83.7	93.3	93.7	89.8	81.8
- การใช้จ่ายของภาครัฐ	81.7	85.7	55.2	48.7	61.5
- เสถียรภาพทางการคลัง	82.9	98.9	78.9	92.8	93.4
มิติที่ 3 ประสิทธิภาพในการควบคุม					
- เสรีภาพทางธุรกิจ	78.5	74.5	73.7	71.3	74.8
- เสรีภาพด้านแรงงาน	72.4	82.5	79.8	74.6	50.8
- เสรีภาพทางการเงิน	72.8	73.9	68.5	60.4	57.3
มิติที่ 4 การเปิดกว้างของตลาด					
- เสรีภาพทางการค้า	80.2	78.5	75.3	80.6	75.2
- เสรีภาพทางการลงทุน	80.0	40.0	60.0	30.0	30.0
- เสรีภาพด้านตลาดเงิน	70.0	50.0	50.0	10.0	30.0

สอดคล้องกับผลการศึกษาขององค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติที่รายงานว่า ประเทศที่มีคะแนนความโปร่งใสสูงจะเป็นประเทศที่รัฐบาลเปิดกว้างให้เสรีภาพแก่ประชาชน อีกทั้งยังมีระบบตุลาการที่มีความเป็นอิสระเชื่อถือได้ สำหรับคะแนนความโปร่งใสของประเทศสมาชิก EAEU แสดงให้เห็นว่า ทั้งหมดยังคงมีปัญหาการทุจริต ขาดความโปร่งใสในระบบการกำกับดูแล และการบังคับใช้กฎหมาย โดยมีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยทั่วโลกซึ่งอยู่ที่ 43 คะแนน (Transparency International [TI], 2017) ภาพรวมผลการวิเคราะห์เสรีภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศสมาชิก EAEU ทั้ง 4 มิติ สรุปได้ ดังนี้

มิติที่ 1 ด้านหลักนิติธรรม (Rule of Law)

กฎหมายการปกป้องผลประโยชน์ในทรัพย์สินส่วนบุคคลและอสังหาริมทรัพย์ในหลายประเทศยังไม่มีประสิทธิภาพนัก ในอาร์เมเนีย คีร์กีซสถาน และคาซัคสถาน ยังพบว่า ระบบตุลาการขาดความเป็นอิสระและ

ความโปร่งใส แม้ว่าภาครัฐจะปรับกระบวนการในการบังคับสัญญาให้ง่ายขึ้น ขั้นตอนการติดตามเป็นไปอย่างรวดเร็วตามข้อเรียกร้องของผู้ประกอบการขนาดเล็ก แต่ยังคงพบปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันยังมีอยู่อย่างแพร่หลายทั้งในรัฐบาลและในธุรกิจ

มิติที่ 2 ด้านขนาดของรัฐบาล (Government Size)

การจัดเก็บภาษีของประเทศสมาชิกในกลุ่ม มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย โดยอาร์เมเนีย มีอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสูงสุดอยู่ที่ร้อยละ 36 ในขณะที่คาซัคสถานลดการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาอยู่ที่ร้อยละ 10 เมื่อเปรียบเทียบกับอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคล พบว่า คีร์กีซสถาน มีการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราลดต่ำลงอยู่ที่ร้อยละ 10 ในขณะที่ประเทศสมาชิกอื่น ๆ จัดเก็บอยู่ในอัตราร้อยละ 18-20 โดยแต่ละประเทศยังคงมีการจัดเก็บภาษีอื่น ๆ เช่น ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีสรรพสามิต ภาระภาษีโดยรวมอยู่ระหว่าง 13.2-23.5 ของยอดรวมรายได้ภายในประเทศ ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา เบลารุสมีการใช้จ่ายของภาครัฐมากถึงร้อยละ 41.3 ของ GDP และมีสัดส่วนหนี้สาธารณะสูงถึงร้อยละ 59.9 ของ GDP

มิติที่ 3 ด้านประสิทธิภาพในการควบคุม (Regulatory Efficiency)

แม้ว่ากรอบของกฎระเบียบในการควบคุม (Regulatory Framework) ของหลายประเทศยังไม่มีประสิทธิภาพมากนัก แต่ที่ผ่านมาแต่ละประเทศก็มีความพยายามในการกำกับดูแลและการปฏิรูปเชิงสถาบัน เพื่ออำนวยความสะดวกในการสร้างและพัฒนาธุรกิจของภาคเอกชน เช่น ในอาร์เมเนีย และเบลารุส มีการปรับปรุงพิธีการจดทะเบียนให้มีความเรียบง่าย และยกเลิกการกำหนดความต้องการเงินทุนขั้นต่ำสำหรับการเริ่มต้นธุรกิจ ตลาดแรงงานในเบลารุสและคีร์กีซสถานยังไม่มีประสิทธิภาพมากนัก อีกทั้งสภาพแวดล้อมโดยรวมในการกำกับดูแลของระบบราชการของคีร์กีซสถาน ยังคงเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานทั้งด้านการผลิตและการลงทุนของภาคเอกชน และในรัสเซียยังพบว่ามีปัญหาการทุจริตและขาดความโปร่งใสในระบบการกำกับดูแลและการบังคับใช้กฎหมาย

มิติที่ 4 ด้านการเปิดกว้างทางการตลาด (Market Openness)

การค้าระหว่างประเทศเป็นสิ่งสำคัญต่อเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ อัตราภาษีศุลกากรอยู่ที่ร้อยละ 2.2-4.9 สำหรับอาร์เมเนีย ปัญหาด้านระบบราชการ ยังเป็นอุปสรรคกีดกันการค้าระหว่างประเทศ พลเมืองชาวต่างชาติไม่มีสิทธิ์ถือครองเป็นเจ้าของที่ดิน แต่รัฐบาลแสดงออกว่ามีความตั้งใจจริงในการที่จะปรับปรุงระบบการธนาคารและการเงินก่อนที่จะเปิดให้มีการแข่งขันในภาคการธนาคารและการเงินในอนาคต ในคาซัคสถานนั้น การลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศยังมีข้อจำกัดอยู่บ้างในบางอุตสาหกรรม เพราะยังคงอยู่ภายใต้การดูแลของภาครัฐ จำนวนสินค้าที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ยังคงมีจำนวนสูงอยู่ สำหรับการนำเข้าของคีร์กีซสถาน มีมูลค่าการส่งออกและการนำเข้ารวมสูงถึงร้อยละ 125 ของ GDP รัฐบาลยังคงมีบทบาทความเป็นเจ้าของในบางวิสาหกิจ และในภาคธนาคารยังคงเสี่ยงต่อการแทรกแซงทางการเมืองจากรัฐบาล ในเบลารุส ยังพบว่า รัฐบาลดำเนินนโยบายควบคุมจำกัดการลงทุนและกิจกรรมทางการเงินอย่างเข้มงวด ในหลายอุตสาหกรรมหลักรัฐจะเป็นผู้ดำเนินการ

เองเพื่อลดการลงทุนจากภาคเอกชน เช่นเดียวกับในรัสเซีย การลงทุนในหลายภาคส่วนถูกจำกัดไว้เป็นของรัฐ รวมทั้ง ยังพบว่า รัสเซียมีการแทรกแซงภาคการธนาคาร มีการแทรกแซงภาษีส่งออก และเข้มงวดในการตรวจสอบการลงทุนจากต่างประเทศ

การขยายเครือข่ายความร่วมมือทางการค้าของกลุ่ม EAEU และบริบทเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับประเทศไทย

กลุ่ม EAEU มีแผนที่จะสร้างเครือข่ายของเขตการค้าเสรีกับนิวซีแลนด์ แต่ได้ถูกยกเลิกไป เมื่อปี ค.ศ. 2014 ในปีต่อมาอินเดียมีความพยายามในการเจรจาตกลงเสรีทางการค้ากับกลุ่ม EAEU โดยได้จัดตั้งกลุ่มศึกษา ร่วม (Joint Study Group) โดยอินเดียต้องการเปิดตลาดการค้าให้ครอบคลุมทั้งสินค้า การบริการ และการลงทุน (Amiti, 2016) ในปี ค.ศ. 2015 กลุ่ม EAEU ได้ขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศในอาเซียน อย่างเวียดนาม และกำลังเดินหน้าดำเนินการเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับอิสราเอล เซอร์เบีย และสิงคโปร์ อีกทั้งยังมีประเทศพันธมิตรที่มีศักยภาพอื่น ๆ ได้แก่ เกาหลีใต้ ซิลี ไทย แอฟริกาใต้ และอิหร่าน กลุ่ม EAEU ยังมีวัตถุประสงค์ต้องการเจรจาสันติสนธิสัญญาฉบับสมบูรณ์กับหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดอย่างสหภาพยุโรปและจีน ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว รัสเซียได้เริ่มการเจรจาในความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอย่างจีน โดยได้ร่วมก่อตั้งองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ ในปี ค.ศ. 2001 ความร่วมมือนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต่อสู้กับปัญหาการแบ่งแยกเชื้อชาติ การยึดมั่นในหลักศาสนาแบบสุดโต่ง และการก่อการร้ายระหว่างประเทศ (Yuan, 2010) ทั้งสองฝ่ายให้การสนับสนุนกระบวนการบูรณาการริเริ่มแผนเศรษฐกิจเส้นทางสายไหมศตวรรษที่ 21 ภายใต้ยุทธศาสตร์ The Belt and Road Initiative (BRI) แม้ว่าจีนจะแสดงให้เห็นถึงการสนับสนุนกลุ่ม EAEU อย่างชัดเจน แต่จากปัญหาการคว่ำบาตรของชาติตะวันตกต่อรัสเซีย จึงอาจส่งผลให้ความร่วมมือกับสหภาพยุโรปไม่บรรลุผลสำเร็จได้ อีกทั้งสหภาพยุโรปยังคงประกาศขยายเวลาในการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่อรัสเซีย โดยห้ามมิให้บริษัทของยุโรปดำเนินธุรกิจร่วมกับรัสเซีย ทั้งในด้านพลังงาน อาวุธ ภาคการเงิน และการส่งออกอุปกรณ์เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับพลังงานบางออกไปยังรัสเซีย จำเป็นต้องได้รับการอนุมัติจากรัฐบาลสหภาพยุโรป

แต่หากพิจารณาในแง่ของโอกาสทางการค้าระหว่างประเทศ สำหรับประเทศไทยแล้ว จากข้อมูลปริมาณการค้าระหว่างประเทศในอดีตที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าปริมาณการค้าระหว่างไทยกับรัสเซีย มีปริมาณสูงมากกว่าหลายเท่าเมื่อเทียบกับประเทศอื่นในกลุ่ม EAEU อีกทั้งแนวทางการขยายความร่วมมือในอนาคตระหว่างกลุ่ม EAEU กับประเทศต่าง ๆ ในการพัฒนาจัดตั้งเขตการค้าเสรี อาทิ จีน อิสราเอล อิหร่าน เซอร์เบีย สิงคโปร์ เกาหลีใต้ เวียดนาม ซิลี แอฟริกาใต้ และหากไทยบรรลุข้อตกลงการเจรจการค้าเสรีกับกลุ่ม EAEU ก็ย่อมนำมาซึ่งประโยชน์ด้านบวกในการขยายโอกาสทางการค้าและการลงทุนในระดับภูมิภาคต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ได้กล่าวมาแล้ว การได้รับการลดหย่อนภาษีระหว่างการนำเข้าสู่อาณาเขตศุลกากรของกลุ่ม EAEU จากระบบสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป หรือ GSP ย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและประเทศพัฒนาน้อยที่สุด กล่าวคือ ระบบดังกล่าวมีส่วนช่วยเสริมสร้างอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศเหล่านั้น กลุ่ม EAEU

ได้ให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไปแก่ประเทศกำลังพัฒนา จำนวน 103 ประเทศ รวมทั้งประเทศไทย และประเทศพัฒนาน้อยที่สุดที่ได้รับสิทธิอีกจำนวน 49 ประเทศ ดังนั้น จึงมีความเป็นไปได้ในการขยายตัวทางการส่งออกสินค้าบางรายการที่ได้รับการลดหย่อนภาษีระหว่างการค้าเข้าสู่อาณาเขตศุลกากรของกลุ่ม EAEU ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มสินค้าเกษตรกรรม เช่น ข้าว ชา กาแฟ ผลิตภัณฑ์นม เนื้อสัตว์และส่วนอื่นของสัตว์ที่บริโภคได้ รวมถึงผักและผลไม้สด ซึ่งย่อมส่งผลดีต่อผู้ประกอบการไทยในการพัฒนาตลาดการค้าใหม่กับภูมิภาคนี้

บทสรุป

จากการศึกษา ทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการรวมกลุ่มในภูมิภาคยูเรเชียใน 2 มุมมอง กล่าวคือ มุมมองแรกเป็นมุมมองด้านลบ ซึ่งจากข้อค้นพบทำให้เชื่อได้ว่า การรวมกลุ่มภูมิภาคนี้อาจไม่ประสบความสำเร็จ เพราะมีการครอบงำอำนาจและได้รับอรรถประโยชน์ทางการเมืองจากรัสเซีย และภาพลักษณ์ด้านความโปร่งใสที่ยังต้องพัฒนาในทางกลับกันเป็นมุมมองด้านบวก ซึ่งทำให้เชื่อได้ว่า การรวมกลุ่มนี้มีโอกาสประสบความสำเร็จในอนาคต และก่อให้เกิดโอกาสใหม่ทางการค้าและการลงทุน ดังจะเห็นได้จากความพยายามสร้างเสถียรภาพ กลไกทางการเงินของกลุ่ม แนวโน้มการเปิดกว้างในเสรีภาพทางเศรษฐกิจ แต่อย่างไรก็ดี ในมุมมองของ Mostafa (2016) สรุปว่าสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียนั้นประสบความสำเร็จแบบมีข้อจำกัด อาจเนื่องมาจากเหตุผลบางประการ ได้แก่ ความแตกต่างและความไม่เท่าเทียมกันในระดับการพัฒนา รวมถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก สอดคล้องกับ Obydenkova (2011) ที่มองว่า ภายใต้กรอบการดำเนินงานของสหภาพโซเวียตเก่านี้ เป็นเพียงความร่วมมือ ด้วยเพราะยังคงมีปัญหาในเชิงสภาพแวดล้อม การปรับโครงสร้างทางสังคมที่ยังอ่อนแอ ปัญหาการเชื่อมโยงการค้าข้ามพรมแดน การปรับโครงสร้างในการขนส่ง รวมถึงปัญหาผู้ก่อการร้ายจากกลุ่มประเทศมุสลิมเพื่อนบ้าน บางกระแสวิจารณ์ว่า การก่อตั้งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นเหมือนการสร้างสหภาพโซเวียตขึ้นมาใหม่ อีกทั้งมาตรการคว่ำบาตรจากนานาชาติที่มีต่อรัสเซีย อาจส่งผลกระทบต่อประเทศสมาชิก

ในมุมมองของผลกระทบด้านบวกและด้านลบที่เกิดขึ้นนั้น การยกเลิกอาณาเขตศุลกากรภายในกลุ่ม EAEU อาจส่งผลกระทบต่อประเทศนอกกลุ่มสมาชิกในแง่ของการเบี่ยงการค้า และการผันแปรในการนำเข้าสินค้า บางรายการจากประเทศนอกกลุ่มสมาชิก แนวทางดังกล่าว ย่อมมีผลดีทั้งช่วยลดการนำเข้าจากต่างประเทศ และช่วยปกป้องผู้ผลิตภายในกลุ่มประเทศของตนเอง ในขณะที่การลดลงของอุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ภายในกลุ่ม EAEU ยังส่งผลดีต่อการค้าของประเทศสมาชิกขนาดเล็กมากกว่ารัสเซีย

สำหรับผู้สนใจสามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับกรอบกฎหมาย เศรษฐกิจ การส่งออก และศักยภาพการลงทุนในกลุ่ม EAEU เพิ่มเติมได้ในเว็บไซต์ www.eurasiancommission.org และ www.eaeunion.org

บรรณานุกรม

- ทัศนีย์ เปรมศรีรัตน์. (2558). โอกาสของนักลงทุนไทยในประเทศศรีลังกา. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 35(4), 194-213.
- Amiti, S. (2016). India's proposed trade pact with Russia-led EAEU bloc on fast track. Retrieved January 26, 2017, from <http://www.thehindubusinessline.com/economy/indias-proposed-trade-pact-with-russialed-eaeu-bloc-on-fasttrack/article8206297.ece>
- Aslund, A. (2013). Push for customs union turns friends to foes. Retrieved December 4, 2017, from <http://www.themoscowtimes.com/opinion/article/push-for-customs-union-turns-friends-to-foes/485789.html>
- Deceuninck, F. (2016). *The European Union & the Eurasian Economic Union: Competing regionalisms towards the neighbourhood? Ukraine being sandwiched between two blocs* (Unpublished master's thesis). Université Catholique de Louvain, France.
- Dragneva, R., & Wolczuk, K. (2015). *Ukraine between the EU and Russia: The integration challenge*. London, England: Palgrave Macmillan.
- Eurasian Development Bank. (2017). Bank profile. Retrieved July 26, 2017, from <https://eabr.org/en/about/>
- Eurasian Economic Commission. (2016). Eurasian economic integration: Facts and figures. Retrieved December 4, 2017, from <http://www.eurasiancommission.org/en/Documents/Брошюра Цифры и факты итог англ.pdf>
- Eurasian Fund for Stabilization and Development. (2017). About EFSD. Retrieved December 4, 2017, from <https://efsd.eabr.org/en/about/>
- Fabbrini, S. (2009). *European regionalism in comparative perspective: Features and limits of the new medievalis approach to world order*. Coral Gables, FL: University of Miami.
- Hancock, K. L., & Libman, A. (2014). The forgotten region: Russia and Eurasia. Retrieved December 4, 2017, from <http://web.isanet.org/Web/Conferences/FLACSO-ISA%20BuenosAires%202014/Archive/61fcee73-a1f4-4aab-ae78-96164936ee08.pdf>
- Kazanstsev, A. (2008). Russian policy in Central Asia and the Caspian Sea Region. *Europe-Asia Studies*, 60(6), 1073-1088.
- Metcalf, L. K. (1998). *The council of mutual economic assistance: The failure of reform*. New York: Columbia University Press.
- Miller, T., & Kim, A. B. (2017). Index of economic freedom 2017. Retrieved January 16, 2018, from <http://www.heritage.org/index/download>

- Mostafa, G. (2016). Economic integration in Eurasia: Challenges and opportunities. *World Review of Business Research*, 6(2), 46-57.
- Obydenkova, A. (2011). Comparative regionalism: Eurasian cooperation and European integration: The case for neofunctionalism?. *Journal of Eurasian Studies*, 2(2), 87-102.
- Qoraboyev, I. (2010). From Central Asian regional integration to Eurasian integration space? The changing dynamics of Post-Soviet regionalism. Retrieved June 24, 2018, from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1633563
- Schenkkan, N. (2015). Impact of the economic crisis in Russia on Central Asia. *Russian Analytical Digest*, 165(17), 3-6.
- Tarr, D. G. (2016). The Eurasian Economic Union among Russia, Belarus, Kazakhstan, Armenia and the Kyrgyz Republic: Can it succeed where its predecessor failed?. *Eastern European Economics*, 54(1), 1-22.
- Transparency International. (2017). Corruption perceptions index 2017. Retrieved June 24, 2018, from https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017
- United Nations Conference on Trade and Development. (2018). World investment report: Investment and new industrial policies. Retrieved September 4, 2018, from http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_en.pdf
- Vinokurov, E. (2017). Eurasian Economic Union: Current state and preliminary results. *Russian Journal of Economics*, 3(1), 54-70.
- Vinokurov, E., Demidenko, M., Pelipas, I., Tochitskaya, I., Shymanovich, G., Lipin, A., & Movchan, V. (2015). *Estimating the economic effects of reducing non-tariff barriers in the EEU. (Report 29)*. St. Petersburg, Russia: Centre for Integration Studies of Eurasian Development Bank.
- World Bank. (2017). *Doing business 2017: Opportunity for all*. Washington, DC: Author.
- Yuan, J. D. (2010). China's role in establishing and building the Shanghai Cooperation Organization (SCO). *Journal of Contemporary China*, 19(67), 855-859.